

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Ο λόγος των χωριατών είναι ποιητικός

Το κείμενο περιλαμβάνει αποσπάσματα από τη συνέντευξη του συγγραφέα Σωτήρη Δημητρίου στον δημοσιογράφο και βιβλιοκριτικό Γρηγόρη Μπέκο, δημοσιευμένη στο ένθετο «Βιβλία» της εφημερίδας «Το Βήμα» (05.09.2021). Συζητούν για το μυθιστόρημα του Σ. Δημητρίου, «Ουρανός απ' άλλους τόπους», που είναι γραμμένο στο ηπειρώτικο ιδίωμα.

- Τι συμβαίνει, επομένως, στον «Ουρανό απ' άλλους τόπους»; Η ντοπιολαλιά¹ περνάει σε μας πιο ακατέργαστη, άρα πιο αυθεντική;

«Οι άνθρωποι εκείνοι είχαν βρει τέλεια την προσωδία² του νότιου ηπειρωτικού ιδιώματος. Αν μάλιστα είχατε την ευτυχία να ακούσετε ιδίως γυναίκες παλιές να μιλάνε στο χωριό, θα καταλαβαίνατε ότι πεζός λόγος και τραγούδι ήταν ένα και το αυτό. Και τα λόγια τους ποιητικές μεταφορικές εικόνες. Ίσως για αυτό ορισμένοι αναγνώστες μπερδεύουν την ποιητική εκφορά με την ντοπιολαλιά. Απλά, απλούστατα ελληνικά είναι. Προσπαθώ να μεταδώσω αυτή την προσωδία και να αποκομίσει ο αναγνώστης την απόλαυση και τη συγκίνηση από την προφορικότητα του βιβλίου, την ίδια απόλαυση και συγκίνηση που αποκομίζω κι εγώ από τις ομιλήτριες κυρίως, τις γερόντισσες, τη μάνα μου, τις θείες μου, είναι αγράμματες ποιήτριες αυτές, μάγισσες της γλώσσας. [...] Πλούτος, ένα ατέλειωτο γλωσσικό γλέντι είναι η χώρα μας. Ο λόγος των χωριατών είναι εικονοποιητικός, δηλαδή ποιητικός. Ακούω τη μάνα μου, τον ευφρόσυνο τρόπο με τον οποίο μιλάει, και σκέφτομαι τι κρίμα που αυτό είναι μονάχα ο απόηχος, κάτι που τελειώνει. [...] Φοβούμαι ότι εδώ και δύο αιώνες μισούμε τη γλώσσα μας. Μετά τη δεκαετία του '60 μάλιστα φτάσαμε στο αποκορύφωμα, φτάσαμε στο σημείο τα χωριάτικα, αυτή την ποιητική χρήση της γλώσσας, να τα αποκαλούμε υποτιμητικά «βλάχικα». [...] Και πού είναι η ποίηση της γλώσσας μας έξω από τον δημώδη³ λόγο στις μέρες μας; Στις λαϊκές αγορές, στις φτωχοσυνοικίες, σε κάνα γήπεδο, στο περιθώριο δηλαδή, εκεί ρέει ο ποιητικός λόγος. Από τα σχολεία, τα πανεπιστήμια ή τους γραμματολόγους έχεις να περιμένεις μόνο χασμουρητά, απέραντη πλήξη. Κοιτάξτε, δεν είναι αστείο πράγμα η γλώσσα. Δεν ανταλλάσσουμε πληροφορίες

1 τοπικό ιδίωμα

2 τονισμός, η μελωδία, ο ρυθμός της ομιλίας

3 που ανήκει στον λαό ή χρησιμοποιείται απ' αυτόν και όχι από τους μορφωμένους, τους λόγιους

απλώς. Οι χωριάτες, τουλάχιστον εκείνοι, άρδευαν⁴ την ψυχή τους με τη γλώσσα. Μετά από κάθε τους επικοινωνία, καθάριζε η ψυχή τους. Ευρισκόμενοι μέσα στο περιβάλλον, μέσα σε ήχους και εικόνες γοητευτικές, έπλασαν ως αντίδωρο μια γλώσσα τραγουδιστή καθ' ομοίωσιν της φύσεως. Θα έλεγα ότι οι χωριάτες, γενικότερα, διατηρούσαν την ψυχή ανοιχτή στα ερεθίσματα του κόσμου, κάτι που μας το έχει κόψει ο ορθολογισμός, με τον ατομισμό, τον εγωισμό, τον ανταγωνισμό. Δεν γευόμαστε πια τη ζωή σαν όνειρο, όπως οι χωριάτες. Μπορεί να είχαν στερήσεις, εξωτερικές και πρακτικές, αλλά αυτές υστερούν μπροστά στην ψυχική και πνευματική πενία⁵ που μας ταλανίζει⁶ σήμερα.»

A3. Στην τάξη σου διαβάσατε τη συνέντευξη του Σ. Δημητρίου και αποφασίσατε να τον προσκαλέσετε να συμμετάσχει σε εκδήλωση του σχολείου σας με θέμα «Τοπικά ιδιώματα και σύγχρονη νεολαία». Ως πρόεδρος του πενταμελούς συμβουλίου της τάξης σου συντάσσεις μια επιστολή (200-250 λέξεων) προς τον συγγραφέα, με την οποία του απευθύνεις την επίσημη πρόσκληση και καταθέτεις τη γνώμη σου για την αξία των τοπικών ιδιωμάτων και τις σκέψεις σου για τη στάση που πρέπει να κρατούν οι νέοι απέναντί τους.

Μονάδες 25

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΚΛΕΙΩ ΒΛΑΧΑΚΗ

[Από τότε αγάπησα τις σιωπές]

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο της Κλειούς Βλαχάκη «Νερό να πάρεις. Ιστορίες καθημερινής χαρμολύπης.» (εκδ. Γράφημα, 2021).

Ο Μανόλης ήταν κωφός. Στην κατοχή ένας Γερμανός έβγαλε το άχτι του πάνω του. Με ένα δεξί ντιρέκτ κατάφερε να του σπάσει το τύμπανο και να του στερήσει τον ήχο για πάντα. Όταν τον έφεραν προξενιό στην Κλεάνθη, που είχε ήδη περάσει τα τριάντα και η ελπίδα να βρει άντρα ήταν πια ανύπαρκτη, φόρεσε ένα μαύρο κεφαλομάντηλο και είπε: «Δέχομαι».

Καλόκαρδος, ευγενικός και περιποιητικός καθώς ήταν, με τα χρόνια την κέρδισε. Τα πρωινά την περίμενε το καφεδάκι στο σιδερένιο τραπέζι κι ένα τραγούδι την καλημέριζε:

«Πάρε Μαριώ,

πάρε Μαριώ τη ρόκα σου

κι έλα στο φράχτη, φράχτη

4 πότιζαν

5 φτώχεια

6 βασανίζει

βάσανα που 'χει η αγάπη»⁷.

Το μόνο πρόβλημα παρέμενε η ακοή. Η Κλεάνθη έπρεπε να φωνάζει, για να ακούει έστω τα μισά, γεγονός που πολλές φορές της προκαλούσε εκνευρισμό. Στη συνέχεια, όμως, είχαν εφεύρει μια δική τους νοηματική, ιδιότυπη γλώσσα που αντιλαμβάνονταν μόνο αυτοί οι δύο.

Εμένα μου άρεσε εκείνη η σιωπή με τον παππού. Από τότε αγάπησα τις σιωπές. Εκείνες που οι άνθρωποι κοιτάζονται, δεν μιλούν, μα καταλαβαίνουν πολύ περισσότερα μέσα στην απόλυτη ησυχία. Καθόμασταν δίπλα στο τζάκι και σκαλίζαμε τη φωτιά. Καμιά φορά κοιταζόμασταν και χαμογελούσαμε. Συνένοχοι και οι δύο στα μυστικά και ψέματα που λέγαμε στον πατέρα, για να γλιτώσω την τιμωρία. Ο παππούς συμπαραστάτης. Ακόμα και όταν άρχισα να καπνίζω, εκείνος κρατούσε «τσίλιες» κι έδινε σήμα έναν δυνατό βήχα, ψεύτικο, όταν πλησίαζε ο πατέρας.

Κάποτε ένας γιατρός πρότεινε στον παππού να φορέσει γυαλιά με ενσωματωμένα ακουστικά που μόλις είχαν κυκλοφορήσει, γιατί ο ίδιος δεν ήθελε εκείνο το ακουστικό που φαινόταν να προεξέχει από το αυτί. Όλοι έγιναν πολύ χαρούμενοι που ο παππούς θα μπορούσε να ακούει χωρίς να φωνάζουν.

Όταν εμφανίστηκε με τα καινούργια του γυαλάκια, η γιαγιά καμάρωνε. Μιλούσε χαμηλόφωνα, χωρίς τη νοηματική κι έτσι μπορούσε να του πει και μυστικά χωρίς να ακούσει όλο το χωριό. Εκείνος σπάνια απαντούσε.

Κάποτε που μου έδωσε τα γυαλιά, για να τα καθαρίσω, συνειδητοποίησα ότι το ακουστικό ήταν κλειστό. Του χαμογέλασα και κατάλαβε πως ανακάλυψα το μυστικό του. «Πολύ βουητό κάνει, παιδί μου, και δεν ακούω ούτε αυτά που άκουγα. Μη με μαρτυρήσεις. Άσε να τους κάμω το χατίρι.».

B3. Να επιλέξεις ένα από τα δύο ακόλουθα θέματα. Να καταγράψεις τις απαντήσεις σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

1. Πέρα από την καθιερωμένη επικοινωνία μέσω της γλώσσας, ποιους εναλλακτικούς τρόπους παρουσιάζει η αφήγηση; Σε ποιες περιστάσεις της ζωής σου έχει χρειαστεί να χρησιμοποιήσεις κάποιον απ' αυτούς τους διαφορετικούς κώδικες επικοινωνίας και πόσο αποτελεσματικούς τους θεωρείς;

ή

7 Σημείωση της συγγραφέα: Τραγούδι της περιοχής Πωγωνίου

2. Να αφηγηθείς τα περιστατικά που περιλαμβάνει το κείμενο και αφορούν στη σχέση της ηρωίδας με τον παππού της, τον Μανόλη, από την οπτική γωνία του δεύτερου. Να υποθέσεις ότι ο παππούς τα καταγράφει σε μια σελίδα του ημερολογίου του.

Μονάδες 25